

This question paper contains 4+2 printed pages]

Roll No.

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

S. No. of Question Paper : 5323

Unique Paper Code : 213301

C

Name of the Paper : Sanskrit Literature III (Paper VIII)

Name of the Course : B.A. (Hons.) Sanskrit

Semester : III

Duration : 3 Hours

Maximum Marks : 75

(Write your Roll No. on the top immediately on receipt of this question paper.)

(इस प्रश्न-पत्र के मिलते ही ऊपर दिए गए निर्धारित स्थान पर अपना अनुक्रमांक लिखिए ।)

Note : Unless otherwise required in a question, answers should be written *either* in Sanskrit *or* in Hindi *or* in English, but the same medium should be used throughout the paper.

टिप्पणी : अन्यथा आवश्यक न होने पर प्रश्नपत्र के उत्तर संस्कृत या हिन्दी या अंग्रेजी किसी एक भाषा में दीजिये परन्तु सभी प्रश्नों का माध्यम एक ही होना चाहिए ।

1. निम्नलिखित का अनुवाद कीजिए :

Translate the following :

(क) अपि प्रसन्नं हरिणेषु ते मनः,

करस्थदर्भप्रणयापहारिषु ।

य उत्पलाक्षि! प्रचलैर्विलोचनै-

स्तवाक्षिसादृश्यमिव प्रयुजते ॥

5

P.T.O.

अथवा/Or

दिवं यदि प्रार्थयसे वृथा श्रमः;

पितुः प्रदेशास्तव देवभूमयः ।

अथोपयन्तारमलं समाधिना

न रत्नमन्विष्यति मृग्यते हि तत् ॥

(ख) अथाह वर्णीं विदितो महेश्वर-

स्तदर्थिनी त्वं पुनरेव वर्तसे ।

अमंगलाभ्यासरतिं विचिन्त्य तं,

त्वानुवृत्तिं न च कर्तुमुत्सहे ॥

अथवा/Or

अकिंचनः सन्प्रभवः स संपदां

त्रिलोकनाथः पितृसद्यगोचरः ।

स भीमरूपः शिव इत्युदीर्यते

न सन्ति याथार्थ्यविदः पिनाकिनः ॥

2. (क) निम्नलिखित की व्याख्या कीजिए :

Explain the following :

असह्यहंकारनिवर्तितः पुरा,

पुरारिमप्राप्तमुखः शिलीमुखः ।

इमां हृदि व्यायतपातमक्षिणोद्,

विशीर्णमूर्तेरपि पुष्पधन्वनः ॥

अथवा/Or

निवर्तयास्मादसदीप्सितान्मनः

क्व तद्विधस्त्वं क्व च पुण्यलक्षणा ।

अपेक्ष्यते साधुजनेन वैदिकी,

श्मशानशूलस्य न यूपसत्क्रिया ॥

(ख) संस्कृत में व्याख्या कीजिए :

6

Explain in Sanskrit :

अपि क्रियार्थं सुलभं समित्कुशं,

जलान्यपि स्नानविधिक्षमाणि ते ।

अपि स्वशक्त्या तपसि प्रवर्तसे,

शरीरमाद्यं खलु धर्मसाधनम् ॥

अथवा/Or

यथा श्रुतं वेदविदां वर त्वया,

जनोऽयमुच्चैः पदलङ्घनोत्सुकः

तपः किलेदं तदवाप्ति साधनं,

मनोरथानामगतिर्न विद्यते ॥

3. कालिदास का कवि के रूप में मूल्याङ्कन कीजिए ।

10

Evaluate Kalidasa as a poet.

अथवा/Or

कुमारसंभव पंचम सर्ग के आधार पर पार्वती का चरित्र-चित्रण कीजिए ।

Describe the character of Parvati on the basis of V Canto of Kumarsambhava.

4. निम्नलिखित का अनुवाद कीजिए :

Translate the following :

(क) ग्रीवाभङ्गाभिरामं मुहुरनुपतति स्यन्दने दत्तदृष्टिः

5

पश्चार्धेन प्रविष्टः शरपतनभयाद्भूयसा पूर्वकायम् ।

दर्भैरर्धावलीढैः श्रमविवृतमुखभ्रंशिभिः कीर्णवर्त्मा

पश्योदग्रप्लुतत्वाद्वियति बहुतरं स्तोकमुर्व्यां प्रयाति ॥

अथवा/Or

अभिजनवतो भर्तुः श्लाघ्ये स्थिता गृहिणीपदे,

विभवगुरुभिः कृत्यैस्तस्य प्रतिक्षणमाकुला ।

तनयमचिरात् प्राचीवार्कं प्रसूय च पावनं,

मम विरहजां न त्वं वत्से शुचं गणयिष्यति ॥

(ख) भवन्ति नम्रास्तरवः फलागमै-

5

नवान्बुभिर्दूरविलम्बिनो घनाः ।

अनुद्धताः सत्पुरुषाः समुद्धिभिः

स्वभाव एवैष परोपकारिणाम् ॥

अथवा/Or

एवमाश्रमविरुद्धवृत्तिना,

संयमः किमिति जन्मतस्त्वया ।

सत्त्वसंश्रय सुखोऽपि दूष्यते,

कृष्णसर्पशिशुनेव चन्दनम् ॥

5. निम्नलिखित की सप्रसंग व्याख्या कीजिए :

Explain the following with reference to the context :

(क) सतां हि सन्देहपदेषु वस्तुषु

7

प्रमाणमन्तःकरणप्रवृत्तयः ।

अथवा/Or

भूयिष्ठं भव दक्षिणा परिजने भाग्येष्वनुत्सेकिनी

यान्त्येवं गृहिणीपदं युवतयो वामाः कुलस्याधयः ।

(ख) भ्रमर इव विभाते कुन्दमन्तस्तुषारं

7

न च खलु परिभोक्तुं नैव शक्नोमि हातुम् ।

अथवा/Or

अङ्काश्रयप्रणयिनस्तनयान्वहन्तो

धन्यास्तदङ्गरजसा मलिनीभवन्ति ।

6. अभिज्ञानशाकुन्तलम् के चतुर्थ अंक के महत्त्व का प्रतिपादन कीजिए ।

10

Explain the importance of the IV Act of Abhijnanshakuntalam.

अथवा/Or

अभिज्ञानशाकुन्तलम् के आधार पर दुष्यन्त का चरित्र-चित्रण कीजिए ।

Give a character-sketch of Dushyanta on the basis of Abhijnanshakuntalam.

7. निम्नलिखित में से किन्हीं तीन पर टिप्पणी लिखिये :

9

Write notes on any *three* of the following :

नान्दी, सूत्रधार, नेपथ्य, कञ्चुकी, भरतवाक्य ।